

DR. KADLÓT ERZSÉBET – DR. NEMES ANDRÁS
címzetes egyetemi docens, ügyvéd, MKT főtitkár – PhD-hallgató, ügyvédjelölt

MODERNIZÁLT STANFORDI BÖRTÖNKÍSÉRLET NAPJAINK MAGYARORSZÁGÁN

ÉRTEKEZÉS A VÉDELEMHEZ VALÓ JOG CÉLZOTT KIÜRESÍTÉSÉRŐL

A büntetés-végrehajtást érintő magyarországi problémák száma az utóbbi évtizedben megsokszorozódott. A jelenség oka nem csupán a túlsúlyfoltosság; bár kétség kívül elgondolkodtató, hogy az EJEB ún. pilot döntése¹, valamint – először az EJEB döntések nyomán, majd a megváltozott hazai jogszabályok alapján – a fogvatartottak részére kifizetett, összességében horribilis összeget kitevő kártérítések² ellenére a megoldás még csak nem is körvonalazódik. A romló és hiányos jogszabályi környezet mellett súlyosbítja a helyzetet, hogy a büntetés-végrehajtás ahol csak lehet, még a meglévő jogszabályokat is kizárólag a terheltek számára hátrányosan és – újabban – a védelemhez való jog érvényesülését lehetőség szerint minél inkább akadályozó módon értelmezi. Látszólag „csupán” a védő jogai sérültek, valójában azonban – minthogy a védelemhez való jog részeként a védő minden eljárása a terheltet illeti meg – az elsődleges alapjogi sérelem természetesen a fogvatartottak oldalán következik be. Más kérdés, hogy most már a bv fellépése nem egyszer a védő személyiségi jogait, emberi méltóságát sértő is, amivel szemben önálló védelem is megilleti.

A büntetés-végrehajtás szándékai nem egészen világosak, nem látható át, hogy pontosan mit is akar elérni a változatosabbnál változatosabb „ötletek” alkalmazásával, ahogyan az sem érthető, hogy miért „jó” az intézményrendszer számára, ha a védőként, jogi képviselőként eljáró ügyvédekkel folyamatosan „hadban áll”. A védőknek minden esetre az a benyomása, hogy ők maguk és védenceik is valamiféle újabb keletű – szabályozatlan – kísérlet alanyai, amelynek egyetlen célja, hogy ne tudják, ne akarják ellátni a törvényes feladataikat, s ehhez keresi az büntetés-végrehajtás intézményrendszere az eszközöket.

A jelen tanulmány nem tartalmaz átfogó „listát” a jogkorlátozó eszközökről és módszerekről, csupán azokat a kirívó jelenségeket tűzi napirendre, amelyek külön-külön is, önmagukban is alkalmasak a védői kötelezettségek teljesítésének ellehetetlenítésére, illetve amelyek kirívóan súlyos alapjogi korlátozást jelentenek.

¹ Varga and Others v. Hungary (application nos. 14097/12, 45135/12, 73712/12, 34001/13, 44055/13, and 64586/13)

² Ld. Nemes András: Nem lehet olcsón megúszni – a szabadságvesztés költségei. Kriminológiai közlemények, 2017. 77. szám.

Alapjogi kérdések

A helyzet tárgyalásakor mindenképpen abból kell kiindulni, hogy a védelemhez való jog a tisztességes eljáráshoz való jog részeként Magyarországon is alapjog, közvetlenül az Alaptörvény védelme alatt áll. Figyelemmel arra, hogy jelen tanulmány célja elsősorban a védelemhez való jog gyakorlati érvényesülésével kapcsolatos anomáliák bemutatása, a szerzőknek nem a részletes alapjogi okfejtés a célja. Az „alapjog-rontó” gyakorlat bemutatása előtt azonban néhány, a hatékony védelemhez való jog tényleges egzsztálása szempontjából releváns alkotmányos tételt mindenképpen szükséges kiemelni éppen annak érdekében, hogy a kifogásolt jelenségek valódi súlyát az alkotmányjog iránt kevésbé fogékonyak számára is megfelelően érzékeltessük.

1.) A védelemhez való jog az inkvizitórius eljárással szemben, többek között a terhelt kiszolgáltatott helyzetének oldása irányába elmozduló akkuzatórius eljárás részeként vált hangsúlyossá, s a jelenlegi vegyes rendszerek egyik legfontosabb alapelve. Szerepe egyaránt kiemelkedő az angolszász perjogi modellben és kontinentális rendszerhez tartozó jogcsaládban. Számos részjogosítványból áll, amelyek különböző módokon gyakorolnak hatást a terhelt helyzetére, legfontosabb ismérve azonban az egyén kiszolgáltatottságának ellensúlyozása a büntető hatalmat gyakorló állami gépezettel szemben.

2.) A védelemhez való jog kiemelkedő súlyát mutatja, hogy számos alapjogi dokumentum is deklarálja. Az Emberi Jogok Európai Egyezménye³ 3. cikkének b) és c) pontjai a tisztességes eljáráshoz való jog körébe tartozó más jogokkal együtt tartalmazza: „[m]inden bűncselekménnyel gyanúsított személynek joga van – legalább – arra, hogy (...) rendelkezék a védekezésének előkészítéséhez szükséges idővel és eszközökkel”, valamint hogy „személyesen, vagy az általa választott védő segítségével védekezhessék”. Kiemelendő, hogy az egyezmény szövegének megfogalmazása, a benne szereplő „legalább” szó egyértelműen arra utal, miszerint az itt meghatározott tartalom csak minimumkövetelmény, vagyis ettől „lefele” eltérni nem lehet, csak többletjogosítványok biztosíthatók (biztosítandók). Hasonló szabályt tartalmaz az Európai Unió Alapjogi Chartájának⁴ 48. cikk (2) bekezdése is. A nemzetközi dokumentumokkal összhangban Magyarország Alaptörvénye a XXVIII. cikk (3) bekezdésében deklarálja a védelemhez való jogot, melynek értelmében „[a] büntetőeljárás alá vont személynek az eljárás minden szakaszában joga van a védelemhez”.

³ Az Emberi Jogok és az Alapvető Szabadságok Védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény

⁴ 2012/C 326/02

3.) Az elmúlt évek során az alapjogi védelemmel foglalkozó szervezetek (bíróóságok) értelmezték és töltötték meg tartalommal a védelemhez való jog fogalmát. A jogértelmezés nyomán ma már csak a tartalmában hatékony védelem fogadható el; csak ez elégíti ki a védelemhez való jog nemzetközi és uniós jogforrásokban meghatározott követelményét, amit az Emberi Jogok Európai Bírósága (EJEB) és annak joggyakorlatára hivatkozva a magyar Alkotmánybíróság is több ítéletében deklarált.⁵

Az Alkotmánybíróság határozatai rendre kiemelik, hogy a védelemhez való jog magában foglalja az egyes részjogosítványokat, úgy, mint a védekezés előkészítése, a vádról való tájékoztatás, vagy a fegyverek egyenlősége. Ebbe a körbe tartozik továbbá a választott védővel való érintkezés lehetősége, mely követelményt az EJEB a „védekezéshez szükséges eszköz” fogalomkörébe sorolta, tekintettel arra, hogy a terheltnek nyújtott védői segítség az egyik legalapvetőbb támogatás a védekezésre való felkészülésben. Ezt kívánja meg a fegyverek egyenlősége elvének érvényesülése is, hisz a professzionális nyomozó és vádhatósággal szemben általában laikus, anyagi és eljárási szabályokhoz nem értő terhelt áll, akinek ezen tudásbeli hiányosságait is hivatott pótolni a jogban szintén járatos védő.⁶

Az alapjogi bírászkodás – EJEB, Alkotmánybíróság – tartalommal töltötte meg a hatékony védelem fogalmát is. A strasbourgi gyakorlat szerint az Egyezmény célja nem az emberi jogok elméletben vagy csak látszat kedvéért történő deklarációja, hanem az, hogy garanciát nyújtson a jogok gyakorlati és hatékony érvényesülése tekintetében. A demokratikus társadalmakban teljes körűen érvényesülnie kell a tisztességes eljárásról szóló jognak, ezen belül pedig a védelemhez való jognak is. Ekként a védelemhez való jog sem lehet elméleti, vagy látszólagos (theoretical or illusory), annak praktikus és hatékonyan (practical and effective) kell érvényesülnie.⁷ Bár a jogkorlátozás természetesen ezen a területen sem kizárt, azonban sem a cselekmény súlya, sem a közérdek figyelembe vétele nem indokolhatja a védelemhez való jog lényegi tartalmának megsemmisítését eredményező megoldások alkalmazását.⁸

Az Alkotmánybíróság szintúgy kimondta: a jogállami büntetőeljárásnak korlátozhatatlan minősége az eljárás tisztességes volta, amelynek lényeges eleme a védelemhez való jog hatékony érvényesülése.⁹ Ez a fair trial elvből származó követelmény, amelynek általánosan és nem vitatottan elismert eleme a „fegyverek egyenlősége”, amely a büntetőeljárásban azt

⁵ Például: 25/1991 (V. 18.) AB határozat, 1320/B/1993. AB határozat, 6/1998 (III. 1.) AB határozat, 459/B/1998. AB határozat, 17/2005. (IV. 28.) AB határozat, 20/2005. (V. 26) AB határozat, 61/2009. (VI. 11.) AB határozat

⁶ Halmai Gábor – Tóth Gábor Attila (szerk.): Emberi jogok. Budapest, 2008, Osiris Kiadó, 724-725. o.

⁷ *Artico v. Olaszország*, 6694/74.

⁸ Ld. többek között: *Imbrioscia v. Svájc*, 13972/88 illetve *Daud v. Portugália* 11/1997/795/997.

⁹ 209/B/2003. AB határozat

biztosítja, hogy a vádnak és a védelemnek egyenlő esélye és alkalma legyen arra, hogy a tény- és jogkérdésekben véleményt formálhasson és állást foglalhasson. A fegyverek egyenlősége ugyan nem minden esetben jelenti a vád és a védelem jogosítványainak teljes azonosságát, de mindenképpen megköveteli, hogy a védelem a váddal összevethető súlyú jogosítványokkal rendelkezzen. Ide tartozik többek között a védelemre való felkészülés kellő idejének és eszközeinek biztosítása is.¹⁰ A védelem hatékonyságát pedig olyan fontosnak tartja a taláros testület, hogy az akár a terhelt önrendelkezési jogának is korlátját jelentheti.¹¹

A hazai jogrendszerben – értelemszerűen – a büntetőeljárást, és a büntetés-végrehajtást szabályozó normák szintűgy deklarálják a védelemhez való jogot; így a Be.¹² 5. §-a, illetve az új Be.¹³ 3. §-a is az eljárás alapelveként rögzíti azt. Utóbbi már kifejezetten beemelte a szabályozásba az alapjogi kontextusban kidolgozott hatékonyság követelményét, ekként a hatékony védelemhez való jogot biztosítva a terhelt részére.

4.) A tartalmában hatékony védelem minden terheltet, a büntetőeljárás minden szakaszában megillet, de fajsúlyosan merül fel ennek érvényesülése, ha a terhelt – akár őrizet, előzetes letartóztatás, házi őrizet címén, akár jogerős elítéltetést töltve – fogvatartásban van.

Tény, hogy manapság különösen sok szó esik a védelemhez való jog és a fogvatartás kapcsolatáról, de a különös súly elismerése ilyen esetekre egyáltalán nem új keletű felfedezés. Király Tibor már az 1961-ben írt, és 1962-ben megjelent, a védővel, és védelemmel kapcsolatban máig érvényes megállapításokat tartalmazó disszertációjában alaptételként rögzíti: „Ha a terhelt az eljárás megindulásának a pillanatától kezdve fogva van, a védelem különösen indokolt. Hosszú ideig bezárva, elszigetelve, egyedül az őrei és a kihallgatását végzők útján összekötve a külvilággal, a terhelt könnyen juthat olyan lelkiállapotba, hogy mindent beismer, csak minél előbb változzék meg a helyzete. Ha még ráadásul a beismerésre ösztönzik őt, a beismerés aligha marad el. Az pedig közismert, mennyire rossz irányt ad az eljárásnak, hogy torzíthatja el az igazságot a valótlán beismerő vallomás. Azt talán meg sem kell külön említeni, hogy a bűnüldöző, akinek alapvetően hivatásából fakadó lelki beállítottsága a bűncselekmény felderítésének a kívánsága, minden eszközt megmozgat a siker érdekében. Élvezi egy nagy, jól szervezett bűnüldöző apparátusnak a támogatását. A letartóztatott terhelt pedig a négy fal közül egyetlen tanút, egyetlen körülményt sem tud felkutatni, ami bizonyítaná az ártatlanságát vagy bűnösségének kisebb fokát. Ezért kell melléje a védő.”¹⁴

¹⁰ 1104/B/1997. AB határozat

¹¹ 1320/B/1993. AB határozat

¹² 1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról

¹³ 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról, mely 2018. július 1. napján lép hatályba

¹⁴ Király Tibor: A védelem és a védő a büntető ügyekben. Budapest, 1962, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 124. o.

5.) A védelemhez való jog alapjogi jellegéből következően, e jog meritumát, egyes részjogosítványait és érvényesülésük garanciáit az Alaptörvény rendelkezéseivel kompatibilis módon – ideértve a jogszabályi hierarchiából fakadó követelményeket is – törvényi szinten kell szabályozni. Ennek megfelelően a vonatkozó rendelkezéseket a Be., és a Bvtv. tartalmazza.

A jogszabályi hierarchia alsóbb szintjén elhelyezkedő jogszabályok a törvényben meghatározott jogokat semmilyen módon nem szűkíthetik, nem korlátozhatják, a törvényi tartalmat nem ronthatják le. Így nincs (nem lenne) erre lehetőség az úgynevezett bv. szabályzatban (Bvszab.)¹⁵ vagy a szabályozási kakofóniát fokozó Beléptetési rendeletben¹⁶ sem. A lépcsőzetesség – ami az egyes jogtárgyak szabályozásakor bevett megoldás – természetesen önmagában nem jelentene problémát, ha a szabályozási koherenciát a jogalkotó megővta volna.¹⁷ Ez a két utóbbi jogszabály azonban korántsem támogatja az „összhangzattani követelményeket”, mert valójában a törvényhez képest tartalmilag „kiegészítő” (törvényrontó) szabályokat tartalmaz, azokat viszont nem teljes körűen, nem minden státust felölelően.

A helyzetet az úgynevezett parancsnoki „szabályzatok” – vagy pontosan nem is tudható milyen rendelkezések – garmadája teszi kezelhetetlenné. Az országos parancsnokon túlmenően a különböző BV objektumok vezetői országszerte adnak ki egymástól jelentősen eltérő, és előzetesen meg sem ismerhető rendelkezéseket.¹⁸ Ezek a meglévő jogi szabályozással nem állnak összhangban, nincs rá semmiféle jogszabályi felhatalmazásuk a parancsnokoknak (ami állampolgárokra irányadó rendelkezések/korlátozások esetén egyébként eleve

¹⁵ 16/2014. (XII. 19.) IM rendelet a szabadságvesztés, az elzárás, az előzetes letartóztatás és a rendbírág helyébe lépő elzárás végrehajtásának részletes szabályairól

¹⁶ 44/2007. (IX. 19.) IRM rendelet a büntetés-végrehajtási szervek területére történő be- és kilépés, valamint a büntetés-végrehajtási szervek területén tartózkodás részletes szabályairól

¹⁷ A jogalkotásról szóló 2010. évi CXIII. törvény kifejezetten rögzíti is, hogy a közjogi szervezetszabályozó eszköz nem lehet ellentétes jogszabállyal.

¹⁸ Például Sopronkőhidán előre be kell jelentkezni, meg kell várni a visszaigazolást és csak azt követően lehet felkeresni a fogvatartottat. A rendelkezésnek semmilyen jogszabályi alapja nincs, megtartása sokszor lehetetlen, tekintve, hogy az eljárási cselekmények kitűzése olykor napokon belülre történik, a bv. válasza pedig teljesen bizonytalan, hogy mikor érkezik meg. (Saját magukra ugyanis nem állapítanak meg kötelezettségeket.) Az eljárási cselekményt megelőzően azonban mindenképpen beszélni kell a védőnek a fogvatartottal, miközben egyéb tárgyalási és ügyvédi kötöttségei is vannak. Előzetes egyeztetés hiányában erős fellépést igényel a kapcsolattartás jogának gyakorlása, tekintve, hogy pl. a „dolgozós” fogvatartottakat a szolgálat nem akarja behozatni a védőhöz, s egyébként sem mozdul a beléptetés semmilyen irányba mindaddig, amíg valamilyen aktuálisan ügyeletes parancsnokot a kapuőrség nem kerít kézre, aki „mélányságból” engedélyezi a bejelentkezés nélküli belépést. Vácon eleve köteles a védő az ott aláíratott meghatalmazásnak az igazgatási szolgálatnál történő leadására, aminek azért nincs semmi értelme, mert a megbízási jogviszony nem feltétlenül jön létre, amit egyszerűen nem akarnak tudomásul venni. Szegeden semmiféle felvilágosítást nem adnak telefonon, még arról sem, hogy a fogvatartott „dolgozós-e”. A Kozma utcai objektumban pedig odáig fajultak az események, hogy a telefonközpontos parancsnoki tilalomra és szabályzatra hivatkozva kapcsolni sem hajlandó a név és beosztás szerint keresett tisztet, szám szerint, konkrétan azonosított ügyben, az ügyvédi igazolvány számának közlése ellenére sem. A sor folytatható lenne...

kötelező lenne, így közjogilag érvénytelenek is) és amelyek korlátozzák a védelemhez való jog tartalmának gyakorlását is. Mindemellett a személyi állomány pedig sok esetben sem a jogszabályokat, sem ezeket a belső utasításokat nem ismerve vagy azokat félreértelmezve további „korlátozásokat” kíván bevezetni – esetenként – minősíthetetlen hangnemet is megengedve magának.¹⁹

Végző soron úgy tűnik, hogy a mai szabályozás figyelmen kívül hagyja azt az alapvető alkotmányos tételt, hogy az alapvető jogokra vonatkozó szabályokat törvény állapítja meg, továbbá alapvető jog tartalma csak más alapvető jog érvényesülése vagy valamely alkotmányos érték védelme érdekében, a feltétlenül szükséges mértékben, az elérni kívánt céllal arányosan, az alapvető jog lényeges tartalmának tiszteletben tartásával korlátozható.²⁰ Törvényben szabályozandó tárgykör esetében, törvényben kell rendezni a jogintézmény lényeges tartalmára vonatkozó, a szabályozási cél érdekében szükséges lényeges garanciákat és az alkotmányosan lehetséges korlátozásokat.²¹

Ennek a követelménynek az imént ismertetett szabályozás bizonyosan nem felel meg. A későbbiekben számos példát mutatunk be a korlátozást kiterjesztő vagy a jog tartalmát szűkítő megoldásokra; e helyütt – a szemléltetés kedvéért – egy speciális példát emelünk ki. A Beléptetési rendeletnek – miniszteri rendeletként – az lenne az feladata, hogy a felette álló jogszabályokhoz állapítson meg tisztázó, értelmezést könnyítő részletszabályokat, nem pedig az, hogy a törvényben szabályozott alapvető jogok gyakorlását nehezítse, önkényes korlátozásokat állítson. Ehhez képest sorozatban ellentmondásba kerül a törvényi szintű szabályozással és legitimitása alkotmányjogi szempontból már létezésében is megkérdőjelezhető. A rendelet ugyanis nem csupán a megalkotását követően született új Bvtv-nyel nincs szinkronban, de eleve egy olyan jogszabályból származtatja magát (a bv. szervezetre vonatkozó 1995. CVII. tv.), ami a megalkotását követően szinte minden részletszabályában szintűgy megváltozott. A meghozatalakor is inkoherens, az idő távlatában már korszerűtlen, más jogi környezethez készült rendelet csak törvényrontó lehet, s ezt legkésőbb az új Bvtv-vel egyidejűleg újra kellett volna írni.

¹⁹ Legendásan rossz híre van ebből a szempontból a Venyige utcai objektumnak, ahol az egyik beléptető tiszt folyamatosan különös hangnemet üt meg. (Igaz, ha rossz napja van, akkor nem csupán a védőkkel szemben, hasonlóképpen „szorulnak” a szakértők, de akár még a nyomozók is.) Ez a helyzet évek óta nem változik, számos panasz ellenére sem.

²⁰ Alaptörvény I. cikk (3) bekezdés

²¹ Jogalkotási törvény 4. §

A védelemhez való hozzájárulás: védő meghatalmazása, kirendelése

6.) Ahhoz, hogy a terheltnek védője legyen, először is valamilyen módon jogviszonyba kell kerülnie egy ügyvéddel. A büntetőeljárásban ennek módja a hatóságtól származó kirendelés vagy a törvényben feljogosított személyektől származó megbízás. Megbízást maga a terhelt vagy a törvényben meghatározott hozzátartozója adhat.²² Amennyiben a terhelt szabadlábon van, módjában áll ügyvédekkel való személyes konzultációra, és a megfelelőnek ítélt szakember kiválasztására. Fogva lévő terhelt esetében ez nem ilyen egyszerű. Jó esetben van olyan családtagja, aki felkeres egy alkalmasnak tartott ügyvédet, és megbízást ad a védelem ellátására; rosszabb esetben nincs ilyen lehetősége sem. Azonban – tekintettel a védelem bizalmi jellegére – az érdemi munkát a hozzátartozótól származó megbízás esetén is csak abban az esetben tudja megkezdeni és ellátni az ügyvéd, ha a terhelt is egyetért a megbízással és az ügyvéd személyét is elfogadja. A sikeres védelem ellátásához nélkülözhetetlen ügyismerete továbbá csak a terheltnek van, így a vele történő személyes konzultáció elkerülhetetlen, amihez a védőnek a terheltet a BV intézetben mindenképpen fel kell keresnie. Megjegyzendő, hogy a Be. a terhelt személyes eljárását preferálja, minthogy úgy fogalmaz „védőt elsősorban a terhelt hatalmazhat meg”, ha pedig nincs megfelelő hozzátartozó, nem is képzelhető el más megoldás.

A fentiekből következően a megbízási jogviszony kereteinek – az ügyvédi törvénynek (a továbbiakban: Üttv.)²³ is – megfelelő alakítása, s ezen belül meghatalmazás beszerzése fogvatartott terhelt esetében sem korlátozható, s arra sem szabható időbeli vagy egyéb korlát, hogy annak érdekében a (potenciális) védő az ügyet megismerhesse. A megbízási procedúrát az Üttv. V. fejezete részletesen – és az ügyvédre nézve kötelezően, fegyelmi és anyagi felelősség terhe mellett – szabályozza. Ennek során – a teljesség igénye nélkül – írásban tájékoztatni kell az ügyfelet az eljárás költségvonzatairól (illeték, adó stb.), tisztázni kell a helyettesítés lehetőségét, rendezni kell az ügyvédi felelősségvállalást, annak esetleges korlátozását, rögzíteni kell a megbízási díjat, további pénzügyi megállapodást (pl. az ügyfél pénzének kezelésére vonatkozó megállapodás) kell kötni. Nem utolsó sorban meg kell vitatni az ügy részleteit, ki kell tanítani az ügyfelet az ügy menetéről, ki kell alakítani a helyes és törvényes védekezési módot, el kell magyarázni a kilátásokat, el kell rendezni, hogy az ügyvéd pontosan mit vállal, milyen formában látja jónak az ügy ellátását. Alkotmányos követelmény, hogy az ügyet a meghatalmazás előtt, az ügyvállalás érdekében is meg kell ismerni, mert a védőnek az is a feladata, hogy felmérje: van-e kapacitása, speciális tudása a védelem hatékony ellátásához. Végül az így létrejött megállapodást írásba kell foglalni, különben vita esetén az ügy-

²² Be. 47. § (1) bekezdés, Bvtv. 11. § (4) bekezdés

²³ Az ügyvédi tevékenységről szóló 2017. évi LXXVIII. törvény

véd viseli a tisztázatlan tartalomból eredő valamennyi anyagi, fegyelmi, etikai kockázatot. Ez nyilván vállalhatatlan, tehát az írásba foglalás nem maradhat el. Ezt követően kerülhet csak sor a megkötöttnek minősülő megbízási szerződés nyomán az ügy ellátására feljogosító meghatalmazás aláírására.

Mint látható a fenti procedúra sokféle és többirányú megbeszéltnivalót tartogat az ügyvéd, és leendő ügyfele számára. Ez egyes ügyekben természetesen gyorsan megoldható, de összetettebb, például nagy gazdasági ügyek esetén rendkívül hosszú időt is igénybe vehet. Adott esetben az ügyvéd csak a szóbeli konzultációt követően sorra kerülő iratok áttanulmányozását követően kerül abba a helyzetbe, hogy döntsön az ügyvállalásról, illetve hogy megalapozottan tudjon állást foglalni annak kimeneteléről, az ügyben meglévő kockázatokról és tanácsot adjon a védekezés helyes irányáról.

7.) A bv. minderről egyáltalán nem akar tudomást venni, holott a megbízási jogviszonyra lépést ugyanúgy törvény szabályozza, mint magát a védelemhez való jogot, vagy mint a bv. működését. Ehhez képest a bv. – pontosan már nem is tudható mikor és miért – kitalált egy „meghatalmazás aláírása c. 10 perces” szabályt, aminek semmiféle jogszabályi alapja nincs, s amely szerint a meghatalmazással nem rendelkező ügyvéd, az okirat aláírása céljából 10 perce érintkezhet a fogvatartottal, azt is felügyelet mellett. Minthogy nem akar tudomást venni arról, hogy önmagában „meghatalmazás aláírása” című aktus nem is létezhet, mert annak alapja törvény szerint a megbízási jogviszony létrejötte, „természetesen” semmiféle feltételt nem is biztosít ahhoz sem, hogy a megbízási szerződés helyben írásba foglalásra és nyomban aláíratásra kerülhessen. Ez azt jelenti, hogy egy alkalommal tett látogatás semmiképpen nem elegendő a megbízási jogviszony létrejöttéhez, mert a szóban felvett tényvázlatot és a megállapodásnak az Üttv. szerint megkívánt pontjait előbb okirattá formálva alá kell íratni a terhelttel, s azután kerülhet elő a meghatalmazás blanketta.

Azt, hogy mennyire nincs tisztában a bv. a jogszabályokkal mi sem mutatja jobban, mint a Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézet parancsnoka által a Budapesti Ügyvédi Kamara – adott időben helyettesként eljáró – Elnökének írt, a védők „tarthatatlan” magatartását hosszasan kifogásoló, szemrehányó levele (a továbbiakban: a Levél).²⁴ Ebben konkrétan kifogásolja, hogy egyes védők a meghatalmazás aláírása céljából többször is belépnek az intézet területére.

Valójában egyetlen védő sem lép be kétszer „meghatalmazás aláírása” céljából, és pedig több okból sem. Mint láttuk: egyfelől önmagában sem létezik ilyen jogi kategória, a processzust csak a jogi szleng nevezte el ekként, másfelől pedig büntetés-végrehajtási intézetbe járni az ügyvédi munkának nem kifejezetten a vonzó része. Ez nem ügyvédi hobbi, sem ügy általában, sem annak idő- és költségvonzatai miatt, különösen pedig – újabban – a bá-

²⁴ Cséri Zoltán bv. dandártábornok, büntetés-végrehajtási főtanácsos, intézetparancsnok 2016. február 4-én kelt 30514-4/81/2016. számú megkeresése dr. Havasi Dezső kijelölt elnöknek.

násmód okán. Ugyanakkor remélhetőleg nem „egyes” védők tanúsítanak ilyen „lehetetlen” magatartást, hanem minden ügyvéd megtartja a jogszabályt, a bv. ellenében is; a jogszabály maradéktalan betartását pedig a bv. nem korlátozhatja.

8.) Nem tiszte továbbá eldönteni a bv.-nek azt sem, hogy adott ügyvédnek és ügyfélnek, az ügy bonyolultságának függvényében mennyi időre van szüksége az ügyvállalási feltételek tisztázásához.

8.1.) Az már az ügyvédi tevékenységbe, a védelemhez való jogba való, alkotmányos jogot közvetlenül sértő beavatkozás, ha a bv. az ügyvédkedés meritumához tartozó szakmai kérdésbe kíván beavatkozni, tekintve, hogy a védelemre való felkészüléshez elegendő idő és eszköz biztosítását a Magyarország által részes államként aláírt nemzetközi Egyezmény, Uniós jog és az Alaptörvény is garanciális kérdésnek tekinti. A felkészüléshez tartozik a fogvatartottnak az a joga, hogy mind részéről, mind a potenciális védője részéről tisztázásra kerüljön: az ügyvéd kellő mértékben jártas-e az ügy tárgyát képező kérdésekben, van-e megfelelő kapacitása az ügy ellátására. Ebből a szempontból alkotmányjogilag a fogva tartásban lévő és a szabadlábon védekező terheltek homogén csoportot képeznek, az eljárási alanyai között pedig minden megkülönböztetés tilos.

8.2.) A jogszabály előírja, hogy a védő csak azt követően gyakorolhatja eljárási jogait, miután a meghatalmazást ahhoz a bírósághoz, ügyészhez, illetőleg nyomozó hatósághoz benyújtotta, amely előtt a meghatalmazás időpontjában a büntetőeljárás folyamatban van.²⁵ Azt azonban ez a rendelkezés sem tilalmazza, sőt az Üttv ügyvédi felelősségre vonatkozó rendelkezései kimondottan kívánatosá teszik, hogy a meghatalmazás alapját képező megbízási jogviszony keretében az ügyvállalás lényeges pontjainak megítéléséhez szükséges ismeretanyagot a potenciális védő közvetlenül a terhelttől szerezze be, majd erről a megbízóval érdemben konzultáljon. Ehhez annyi időt jogosult – még hozzá megfelelő viszonyok között – felhasználni, amennyire szüksége van.

Minthogy továbbá a védői jogok körébe tartozik a fogvatartottal való kapcsolattartás is, a megbízás kereteinek tisztázásához, annak létrehozásához valamilyen módon minden fogvatartott esetében lehetőséget kell teremteni. Ezt a jogszabályi rendelkezések el is ismerik (támogatnák) is, őrizetbe vett fogvatartott esetén még hivatali időn kívül is lehetővé téve a kapcsolatfelvételt.²⁶ Ugyanakkor már a Beléptetési rendelet igyekszik ezt korlátozni – olyan tilalmat felállítva, ami törvényben nem szerepel és a védelemhez való jog garanciális oldalához tartozik. Ugyanis az előírások szerint, míg egyébként a védő a fogvatartottal ellenőrzés nélkül jogosult kapcsolatot tartani, addig a meghatalmazás benyújtása előtt erre nincs lehetősége.²⁷

²⁵ Be. 47. § (2) bekezdés

²⁶ Bvtv. 427. § (3) bekezdés

²⁷ Beléptetési rendelet 6. § (1) bekezdés

Ez azonban a Be. 47. § (2) bekezdés második mondatának szándékos félreértelmezése. Ebben ugyanis csak a védő adott, konkrét eljárásban irányadó eljárási jogainak gyakorlásáról van szó (amelyet a meghatalmazás benyújtásától gyakorolhat) és ami önálló tartalommal rendelkezik, melyet a Be rendszere határoz meg és amire éppen a törvényi szintű, garanciális jellege folytán fogalmi képtelenség korlátozó értelmű „beléptetési” szabályokat alapítani. A megbízás létrehozása legszigorúbban a védelemhez való jog alkotmányos tartalmához és az Egyezmény 6. cikk-e szerinti tisztességes eljáráshoz tartozik, csak éppen részben a Be. 47. § (1) bekezdése, részben pedig az ügyvédi törvény alapján. A védelem előkészítése céljából belépő ügyvéd státusa is a védelemhez való jog gyakorlásához kapcsolódik és nem minősíthető légtüres térben fogant „beléptetési” technikai szabályok alapján. Ez a joggal való visszaélés.

Az eljárási jogok gyakorlására vonatkozó Be. szerinti korlát nem a bv. kényelmi vagy akár biztonsági szempontjait szolgálja, hanem szigorúan önálló büntető eljárási jogi tartalma van: adott időponthoz, a meghatalmazás benyújtáshoz kapcsolja a konkrét ügyben a joghatályos eljárási cselekmény/nyilatkozat megtételét. A Bvtv. külön nem foglalkozik a védelem „létrehozásának” szabályaival. Az azonban megjegyzendő, hogy az ezzel kapcsolatos kevéske szabályából sem az „ellenőrzött beszélő”, hanem éppen ennek ellenkezője minősül kívánatosnak. Nyilván nem véletlen, hogy a Bvtv. 398. § (1) bekezdése külön is tartalmazza, hogy: „Az előzetesen letartóztatott a védőjével szóban, írásban és telefonon – a befogadás időpontjától – ellenőrzés nélkül érintkezhet.” Belegondolva a védelemhez való jog tartalmába, rendeltetésébe, funkciójába, nem is igazán érthető, hogy miként lehet egyáltalán terhelt és védő viszonylatában az „ellenőrzött beszélő” fogalmát felvetni.

9.) A rendelet tartalmaz a törvényekhez képest szűkítő és önmagában is a tisztességes eljárást sértő olyan rendelkezést is, mely szerint a védő a meghatalmazás benyújtásig csak ellenőrzött beszélőt folytathat a fogvatartottal. Ez élesen ellentétben áll az Alaptörvénnyel, jogalkotási törvénnyel, a Be-vel, és a Bvtv-vel is. A jelen tanulmány előző pontjai részben már tartalmaznak erre vonatkozó okfejtést, de ezen túlmenve is le kell szögezni: durván és nyilvánvalóan sérti a védelemhez való jogot, ha a megbízás „létrehozása” olyan személyek részvételével/jelenlétében történik, akikre bizonyosan nem tartozik sem a védekezés lehetséges alapja (amit pedig a megbízáskor tisztázni kell), sem az ügy kiváltó oka, rosszabb esetben pedig ők vagy hivatali/szolgálati előjáróik lehetnek akár a bűncselekmény részesei is. (Erről a továbbiakban még részletesen szó lesz.) A szerzők itt sem költőinek szánják azonban azt a kérdést, hogy például a fogvatartással kapcsolatos jogokkal összefüggő sérelmeket, magának a bv-nek a visszaéléseit, vagy éppen az alapvető jogokat sértő kártérítés Bv.tv. szerinti sérelmeire vonatkozó okfejtést a terheltnek és a védőnek valóban a bv. személyzet jelenlétében kellene megbeszélnie? Ez nyilvánvalóan sérti a védelem garanciájaként szintűgy törvényi védelem alatt álló ügyvédi titok biztosítását is.

10.) Összegezve: a tartalmában hatékony védelemhez tartozik az ügyfél és az ügyvéd részéről kellő körültekintéssel létrehozott ügyvédi megbízás minden eleme és mozzanata. Felügyelt beszélőn, mások előtt, 10 perces időkeretben ezt létrehozni nem lehet, s nem véletlen, hogy a törvények nem is tartalmazznak erre vonatkozó – sem időbeli, sem a belépések számához kötött – korlátokat. Így minden olyan „belső szabály”, ami ezzel ellentétes vagy ellentétes irányba hat közvetlenül a védelemhez való alapjogot sérti.

A korszerűtlen és a valóságidegen törvényi rendelkezések, a mindenféle és az objektumok számára is figyelemmel végtelen variációkat tükröző, kötőerővel nem rendelkező „házi jog” körébe tartozó privát előírásokon túl sem egyszerűsítik a helyzetet. Példának okáért a Be. 47. § (3) bekezdése a konkrét ügyben eljáró nyomozó hatóság, ügyész vagy a bíróság feladatává teszi, hogy a csatolt meghatalmazásról a bv. szervet értesítse. Ez azonban a szervezetek belső ügye, ami nem tartozik a védőre és ráhatása sincs annak teljesítésére, ellenben számos probléma forrása. Arra hivatkozással a védelemhez való jog nem korlátozható, hogy az említett hatóságok eleget tesznek-e vagy mikor tesznek eleget ennek a kötelezettségüknek. Mulasztásuk – a fogvatartott ügyfél esetén – gyakorlatilag megoldhatatlan helyzetet teremt, ami egyébként külön dimenzióba jut a kirendelések esetén. Ebben az esetben ugyanis nincs ok és lehetőség megbízás felvétele címén felkeresni a terheltet, még a virtuális érintkezést biztosító 10 perc sem áll rendelkezésre, ha a kirendelő hatóság nem értesített időben a bv-t, vagy az értesítés „nem lett felvíve a bv. saját rendszerébe”²⁸

A dolgot tovább bonyolítja, hogy az – egyébként szintűgy törvényeken alapuló – elektronikus ügyvitellel szemben a bv-nek komoly averziói vannak, felkészültsége meglehetősen hiányos, s ezt szintűgy a védelemhez való jog alanyain vezeti le. Miközben a védő immár valamennyi hatósággal való érintkezésekor köteles az elektronikus ügyvitel szabályai szerint eljárni, a bv. a belépéskor – már létrejött megbízási jogviszony esetén is – intranzigens módon ragaszkodik a „hatóság érkeztető bélyegzőjével ellátott meghatalmazás” felmutatásához.

²⁸ Ez az egyik leggyakrabban elhangzó tilalmi mondat, hogy „még nincs felvíve a meghatalmazás/kirendelés a rendszerbe.” Ez az, amit már nem kimondani, de hallgatni is szűgyen! A védelemhez való jog gyakorlása attól nem függhet, hogy milyen hivatalnok vagy ügyintéző mit mulasztott vagy mikor, vagy éppen üzemzavar volt-e az amúgy is szordínóban üzemelő rendszerben. A legnagyobb probléma, ha az érintett a hét utolsó munkanapján vagy hétvégén kerül őrizetbe, mert a rejtélyes „rendszerbe” ilyenkor csak a legritkábban kerül be a védő. Ergo nem egyszer úgy kell elmenni a kényszerintézkedés elrendeléséről tartandó nyomozási bírói ülésre, hogy a terhelttel a védő csak közvetlenül annak kezdetén, a bíróság épületében tud érintkezni.

A védő fogalma és a belépési jogosultság

11.) A jogszabály értelmében a fogvatartottal a leghatározottabban, ellenőrzés nélkül a védő tartja a kapcsolatot, ami az ellátandó feladatokhoz elengedhetetlen. Fontos ezért, hogy pontosan meg legyen határozva, ki tekinthető védőnek, kit illetnek meg a védővel azonos jogok, illetve aki nem tekinthető annak, az milyen jogosultságokkal rendelkezik a fogva lévő terheltek esetén.

A Be. 44. § (1) bekezdése alapján védőként ügyvéd járhat el. Evidencia továbbá, hogy az ügyvédjelölt néhány kivétellel helyettesítheti az ügyvédet.²⁹ Újabb keletűen azonban gyakorolta előfordul, hogy a büntetés-végrehajtás személyi állománya – külön helyettesítési megbízást követve – akadályokat gördít az ügyvéd helyett eljáró ügyvédjelölt belépése elé, noha a jelölti igazolvány világosan tartalmazza a munkáltató/alkalmazó ügyvéd nevét. Ez szintűgy minden alapot nélkülöz és szemben áll a törvénnyel.

A Btv. a védő fogalmát kiterjeszti a büntetések és az intézkedések végrehajtása alatt az elítélt vagy az egyéb jogcímen fogvatartott büntetés-végrehajtási ügyében³⁰ eljáró ügyvédre³¹, valamint az alapvető jogokat sértő elhelyezési körülmények miatti kártalanítás iránt indított büntetés-végrehajtási bírói eljárásokban eljáró jogi képviselőre is³². Ez azt jelenti, hogy a felsoroltak mindenben a védővel azonos jogokat élveznek.

12.) Ezek a rendelkezések azonban erősen hiányosak. A konkrét jogszabályok hatálya alá (Be., 2012. évi CLXXX. törvény) sorolás, továbbá az ügycsoportok megjelölése folytán kimarad például annak a személynek a védőként való elismerése, aki nem Magyarországon folyó ügyben jár el védői minőségben, a külföldi védőnek a hazai megbízottja, vagy például átadási, kiadási eljárásban vagy büntetés végrehajtásának átadása iránti ügyekben, a CPT vagy az OPCAT előtti ügyekben jár el. A törvényen belüli ellentmondást mutatja, hogy a terhelt külföldi büntetőeljárásban eljáró védőjét például maga a Btv. 399. § (5) bekezdése is védőként rendeli kezelni, de annak magyar helyetteseként eljáró ügyvédet ez a kedvezményes pozíció nem illeti meg a Btv. 3. § 15. pontjára hivatkozással; továbbá képviselőként

²⁹ Be. 44. § (5) bekezdés, új Be. 41. § (2) bekezdés

³⁰ Btv. 3. § 1. pont: E törvény alkalmazásában büntetés-végrehajtási ügy: a bíróságnak, a végrehajtásért felelős szervnek és az adott ügyben döntési jogkörrel rendelkező személynek a büntetés, az intézkedés, a kényszerintézkedés, valamint a rendbíróság helyébe lépő és a szabálysértési elzárás végrehajtásával kapcsolatos olyan eljárása - ide nem értve a Be. XXIX. Fejezet II. Címe szerinti eljárásokat - amely érinti annak tartalmát, mértékét, a végrehajtás helyét vagy módját, megkezdésének időpontját, a félbeszakítás, a feltételes szabadságra bocsátás, az ideiglenes elbocsátás, illetve a végrehajthatóság kérdését, vagy a végrehajtás rendjének fenntartására irányul, és lényeges kihatással van az elítélt és az egyéb jogcímen fogvatartott jogaira és kötelezettségeire.

³¹ Btv. 3. § 15. pont

³² Btv. 50. § (7) bekezdés

eljárva itt is követeli a bv. a rendelkezési jogkör gyakorlójának „pecsétjét”. Ez objektíve, fizikálisan teljesíthetetlen, jogilag pedig nonszensz.³³

A Bvtv. 11. § (4) bekezdése – a Be. 47. § (1) bekezdésével összhangban – a védőnek, az elítéltnak és az egyéb jogcímen fogvatartottnak is biztosítja a védő közvetlen meghatalmazását. Ez a szabály a meghatalmazással – magával a megbízási jogviszony létrehozásával – kapcsolatban (hasonlóan a Be-hez) semmiféle korlátot nem tartalmaz. Az viszont már viták forrása, hogy ugyanezen § (5) bekezdése a fogvatartással kapcsolatos egyéb ügyekre³⁴ vonatkozó kitétel alatt ki és pontosan mit ért a képviseleti jogosultság igazolásán. Esetenként úgy tűnik, mintha itt a bv. gyakorlatilag azt kívánna vizsgálni, hogy „indokolt-e” a képviselő belépése az ügybe. Nos, ennek véleményezése/eldöntése nem a bv. feladata és nem is joga.

13.) Egy másik releváns fogalom, aminek meghatározásától eljárási jogosítványok függenek: a hivatalos minőségében kapcsolattartó, vagy másként a hivatalos vagy szolgálati ügyben eljáró személy. Sajnos azonban itt sincs koherencia a területre vonatkozó normaszövegek között. A Bvtv. ugyanis a jogszabály elején, az értelmező rendelkezések között deklarálja, hogy hivatalos minőségben kapcsolattartó: a védő, a jogi képviselőként eljáró ügyvédi tevékenység gyakorlására jogosult személy, folyamatban lévő büntető-, polgári, szabálysértési eljárásban, közigazgatási hatósági eljárásban, egyéb hatósági ügyben vagy büntetés-végrehajtási ügyben, valamint ilyen eljárás megindításának kezdeményezése érdekében eljárva, ideértve a meghatalmazás aláírását is³⁵.

Az első pillantásra korrektnek és teljes körűnek tűnő fogalom-meghatározás azonban ismét csak nem sikerült tökéletesre. Az ügykategóriák közül több is kimaradt, mint például a nemzetközi eljárások, vagy a más törvények szerint egyébként ügyvéd-köteles ügyletek széles spektruma. Az azonban kiemelendő, hogy a törvény – sem itt, sem máshol – tilalmat sem fogalmaz meg az ilyen ügyekben eljáró ügyvédek azonos minőségének elismerésével

³³ Vannak bizonyos ügycsoportok, ahol rendszeresen kell átszállítani Magyarországra akár vádlottként, akár tanúként olyan személyt, aki ellen más államban fogvatartása mellett folyik az eljárás, természetesen adott ország joga szerint védőképes ügyvéddel. Az átszállítás időtartama alatt a külföldi eljárásban történnek „események”, amelyek az ottani védő eljárását igényelnék, s annak elvben semmilyen akadálya nincs, hogy a nyelvi is konform magyar ügyvéd a külföldi védő helyetteseként az ügyfél beleegyezésével az ügyfélnél és az ő érdekében eljárjon. Ilyenkor legfeljebb egy darab helyettesítési megbízás igazolja a magyarországi ügyvédet, többnyire idegen nyelven. Ennek folytán egyszerűen traumatikus élmény, hogy a fogva lévővel a (helyettes) magyar ügyvéd kapcsolatot teremtsen. Ebből a szempontból bőven lenne mit tennie a jogalkotónak is, minthogy ilyenkor egyszerűen a joghatóság kérdéséről kell a bv-vel kezdeni az egyeztetést, a nyelvi problémákról már nem is beszélve.

³⁴ Bvtv. 3. § 8. E törvény alkalmazásában fogvatartással kapcsolatos ügy: minden olyan ügy, amely nem tartozik a büntetés-végrehajtási ügy körébe, de az elítélt vagy az egyéb jogcímen fogvatartott fogvatartásával összefügg, ideértve a bv. intézet által lefolytatandó kártérítési eljárást is.

³⁵ Bvtv. 3. § 9. pont

szemben. Álláspontunk szerint a fogalom gyakorlati alkalmazásának ezekre is ki kellene terjednie, mert egyébként a fogvatartott jogai jelentősen, konkrétan nemzetközi jogba ütközően is sérülnek.

Hiába azonban a legátfogóbb meghatározás is, ha a törvény rendelkezése nem egységesen érvényesül. Leszámítva három kisebb súlyú rendelkezést, az értelmező rendelkezésben foglaltakat a Bvtv. és a Bvszab. sem alkalmazza; gyakorlati érvényesülése pedig messze nem zökkenőmentes. A Beléptetési rendelet – a jogszabályi hierarchiában egyértelműen felette álló normának nyíltan ellentmondva – úgy szűkíti le a kört, hogy a bv. szerv személyi állományának tagján kívül hivatalos vagy szolgálati ügyben eljáró személynek csak a védőt, valamint a fogva lévő sértett, a magánvádló és az egyéb érdekelt képviselőjét, továbbá a fogva lévő pótmagánvádló, illetve tanú érdekében eljáró ügyvédet ismeri el³⁶. Ezzel gyakorlatilag a büntetőeljárásban részt vevőkre szűkül az ilyen elbánásban részesülő ügyvédi kör.

Ennek pedig súlyos következményei vannak. A Beléptetési rendelet szerint ugyanis minden más esetben – szemben a Bvtv-vel – a fel nem soroltak kapcsolattartása egyfajta „engedélyezési” eljárás alá esik. A fogvatartottnak a hivatalos vagy szolgálati ügyben eljáró személy fogalma alá nem tartozó képviselője ugyanis a fogvatartottat csak a bv. szerv vezetőjével előre egyeztetett időpontban látogathatja meg³⁷. Ennél is súlyosabb korlátozás, hogy a Beléptetési szabályzatban fel nem soroltak és a fogvatartott érintkezése az ellenőrizhető kategóriába tartozik.³⁸ A beszélgetések ellenőrzése értelemszerűen komoly akadálya az ügyvéd és ügyfél közötti bizalmi viszony kialakításának, az ügy érdemi megtárgyalásának – különösen, ha az ügy tárgyában – s ez gyakorta így van – a bv. szervezete vagy személyzete is érintett.

A Beléptetési rendelet 5. § (1) bekezdése – mákszemnyi életismerettel azért mégis felvettve – úgy rendelkezik, hogy a hivatalos vagy szolgálati ügyben eljáró személy (tehát a védő is) a feladata ellátására feljogosító igazolvány, okmány, határozat, megbízólevél vagy meghatalmazás felmutatása mellett léphet be a bv. szerv területére. Ezt a rendelkezést azonban lerontja a már korábban hivatkozott parancsnoki Levél. Ez ugyanis az úgynevezett rendelkezési jogkör gyakorlójának jóváhagyásához köti a belépést.

A kettő egészen mást jelent és ez a kívánalom jelentős mértékben objektíve tarthatatlan is. Nonszensz és életidegen elgondolás, hogy a meghatalmazások a rendelkezési jogkör gyakorlójának aláírását is tartalmazzák. Húszezret közelítő fogvatartotti létszám mellett hogyan lehet azt vélelmezni, hogy a bírák (de akár a nyomozók is) a legkülönbözőbb ügyekben, majd egyenként írják alá a védők meghatalmazásait. A dolog nem is működik, mert a bírák – ha például hozzájuk érkezik az ügyvédek részéről ilyen kérelem – elolvasván a jogszabályt, azon-

³⁶ Beléptetési rendelet 4. § g) pont

³⁷ Beléptetési rendelet 10. § (1) bekezdés

³⁸ Beléptetési rendelet 8. § (2) bekezdés

nal (és helyesen) megállapítják, hogy nekik ezzel semmi dolguk nincs, nem kell a belépéshez semmiféle jóváhagyás. Egyébként is jogos kérdésük: mióta van a bv. abban a helyzetben, hogy a bíróságra, a bírói tevékenység tartalmára vonatkozóan jogot alkosson? Csakhogy a bíróság engedélyének hiányában a bv. megtagadja a belépést. Ma már – becsületsüllyesztő módon – ezzel a módszerrel akadályozza bv. azt is, hogy a fogvatartottat az EJEB előtt (számos esetben éppen bv. elleni ügyekben) képviselő ügyvédek védő státusban bejussanak (vagy egyáltalán bejussanak), noha birtokunkban lévő dokumentumok szerint a bírák ebben az egy esetkörben – jobb meggyőződésük ellenére – minden esetben tájékoztatják a bv-t, hogy sem nem jogos, sem nem törvényes amit kérnek az ügyvédtől.

Az alkotmányos és alapjogi „romlás” tehát beteljesedett!

Adva van egy hiányos, de értelmes hozzáállással széles spektrumban működőképesé tehető jogszabály (Bvtv.), amelynek a rendelkezéseit egy miniszteri rendelet jelentős mértékben szűkíti, majd holmi parancsnoki levél, minden törvényes alap nélkül kerek-perec meghíúsítja. (Feltehetőleg nem lesz nagy meglepetés a bv. számára, ha az e tárgykörben már befogadott strasbourgi kérelmeink hasonló eredményt hoznak, mint a túlsúfoltsággal foglalkozó esetkör. Arra is azt mondták az idők kezdetén, hogy teljesen lehetetlent kérünk és lám-lám... Mindazonáltal a túlsúfoltságnál volt egy objektív helyzet, amiért legkevésbé a bv. volt hibáztatható, itt viszont 9/10 részben a bv. maga okozza az Egyezményesértést.)

14.) Bár láthatólag mind a jogalkotó, mind a bv. nagy igyekezettel próbálja ellehetetleníteni az objektumokban végzendő ügyvédi tevékenységet, vannak „szerencsések”, akik az eddig felsorolt akadályokkal képesek megküzdeni. Ez azonban még csak előkészítő szakasz volt, a megpróbáltatások nem szűnnek meg, csak új fokozatra kapcsol a rendszer.

Az objektumba való beléptetési procedúra csak látszólag technikai kérdés. Ennek során a megfelelő eszközzel ellenőrizhető, hogy a belépni szándékozó személy nincs-e ittas állapotban.³⁹ A bv. szerv területére belépő ügyvéd ruházata, csomagja szemrevételezéssel és technikai eszközzel ellenőrizhető, indokolt esetben közvetlenül is átvizsgálható. Az intézet területére be nem vihető tárgyak tekintetében tőlük szóbeli nyilatkozat kérhető.⁴⁰ Külön csemege, hogy lehetőség van az ellenőrzéshez szolgálati kutya igénybevételére is,⁴¹ amihez

³⁹ Beléptetési rendelet 8. § (2) bekezdés; Mostanra – egyes helyeken – e körben sikerült a jogos törvényi lehetőséget, minden indok nélküli kötelező szondáztatással „varázsolni”, tehát a legrosszabb értelmet adni az egyébként indokolt szabálynak is.

⁴⁰ Beléptetési rendelet 3. § (3) bekezdés

⁴¹ Beléptetési rendelet 3. § (4) bekezdés

képezt már-már nagyvonalúnak tűnik fel az a rendelkezés, hogy a ruházat közvetlen átvizsgálását csak a személyi állomány belépő személyel azonos nemű⁴² tagja végezheti.⁴³

A beléptetési procedúra a fenti rendelkezések kiterjesztő értelmezésével az utóbbi években a lehető legmegalázóbb, számos esetben a védő emberi méltóságát, személyiségi jogait sértő procedúrává vált. A külső tárolókban elhelyezett tárgyak őrzéséért a bv. nem akar felelősséget vállalni, a várakozási idő rendkívüli mértékben megnőtt, ez akadályozza a munkavégzést, és sorolhatnánk a további negatívumokat. Ám mégsem ez a legnagyobb baj a belépéssel.

A Beléptetési rendelet taxatív meghatározza a be nem vihető tárgyak körét, azonban a normaszövegben szereplő a „bv. szerv rendjére és fogva tartás biztonságára veszélyes tárgy” kategóriáját a bv. rendkívül kiterjesztően értelmezi. Közvetlenül az élethez, egészséghez, foglalkozás gyakorlásához való jogot sérti például, hogy az ominózus Levél még a gyógyszer bevitelét is megtiltja, függetlenül attól, hogy az érintettnek akár óránként is szednie kell valamilyen pirulát, s hogy olykor csak a várakozási idő egy órát is meghaladja. Jelezzük, az egészségügyi adat a védő esetében is szenzitív személyes adat, ezzel szemben alapjogi korlátokat (szükséges és arányos mértékben) legfeljebb törvényben lehet előírni, nem „levélben”.⁴⁴ Így tehát ha az ügyvédnek bármikor használatos gyógyszerre van szüksége, azt tőle semmilyen címen elvenni időlegesen sem lehet.

Ennél komolyabb probléma a hangrögzítésre és adattárolásra is alkalmas telefon bevitelének tilalma (hasonlóan más elektronikus adathordozókhoz). Ez pedig komolyan akadályozza a munkát, a védelemre való felkészülést, különös tekintettel arra, hogy megszűnőben van a papír alapú akta, ahogyan arról a továbbiakban még lesz szó. Minderre vonatkozóan a bv. csak „biztonsági” okra, a fogvatartottak telefonhoz jutásának tilalmára hivatkozik, ami azonban távolról sem igazolja az ilyen korlátozást. Túl azon, hogy semmivel nem alátámasztott, miszerint a fogvatartottak a védők révén jutnának tömegesen telefonhoz (ami állítólagosan magas kockázati besorolást jelent), adatok hiányában ez csak egy hiteltelen „mondás”. Még ha így lenne is, annak megakadályozására vannak más, kevésbé aránytalan módszerek.⁴⁵

⁴² Érdekes módon a bv. köreiben a lábbeli már nem a ruházat része, így a nemek azonosságára vonatkozó követelményt meg sem tartják a cipő, szandál, csizma levételére kötelezésekor, s ennek a technikai feltételeit sem biztosítják. Ennek nyilván semmi értelmes fő célja nincs, csupán az, hogy a védőnek „menjen el a kedve” a belépéstől és ne akarja elvégezni a munkáját.

⁴³ Beléptetési rendelet 3. § (4) bekezdés

⁴⁴ Még arra vonatkozóan is alkotmánybírói határozat van, hogy egy recept mit tartalmazhat, a gyógyszerész mihez juthat hozzá: 167/B/2006. AB határozat.

⁴⁵ Akár például egyszerűen a készülék kihozatalkori felmutatása, szűrőpróba szerű ellenőrzése is messze több, mint elegendő. Valójában mindenki pontosan tudja, hogy nem ezért tilos a telefon bevitele. Sokkal inkább azért, mert így esetleg hiteles felvételek készülhetnek a benti, palástolt, titkolt, nagyon kedvezőtlen állapotokról, a takarítatlan beszélőkről, a beszélőben elhelyezett kamerákról, az omladozó, koszos falakról, a mocskos ablakokról, az összeomló székekről, a bogarakról, a bánásmódról, – egyszóval mindarról, amit titkolni és nem megoldani akarnak. Számos olyan körülmény van ugyanis, aminek a rendezése semmilyen

A védelem ellátása

15.) A megbízás és a meghatalmazás aláírása, csupán az érdemi munka kezdetét jelenti. Ennek során a védőnek a Be.⁴⁶ és az Üttv. rendelkezései mentén kell eljárnia. Többek között köteles a terhelt érdekében minden törvényes védekezési eszközt és módot kellő időben felhasználni, a terheltet a védekezés törvényes eszközeiről felvilágosítani, a jogairól tájékoztatni, illetve a terheltet mentő, illetőleg a felelősségét enyhítő tények felderítését szorgalmazni. Mindez összetett, sokrétű, és adott esetben időigényes feladat. Ennek elvégzéséhez a törvény előírja, hogy a terheltnek megfelelő időt és lehetőséget kell biztosítani a védekezésre való felkészülésre⁴⁷.

A terhelttel való közös felkészülést elsősorban az ügy személyes megbeszélése, az egyes eljárási cselekményekre való felkészülés jelenti, aminek formája – fogvatartott esetében – az ügyvédi beszélő, a telefon, illetve a levelezés. A fogva lévő terhelt ezért jogosult arra, hogy a védőjével a kapcsolatot felvegye, vele írásban és szóban (akár telefonon, akár élőszóban) ellenőrzés nélkül érintkezzen⁴⁸. Ezek a kapcsolatfelvételek sem terjedelemben, sem számban nem korlátozhatók, és nem számítanak bele a fogvatartott egyéb (családdal, más személyekkel folytatott) kapcsolattartásába.

16.) Ehhez képest van néhány törvényi rendelkezés, mely hatásában mégis korlátozást jelenthet a védő és a fogvatartott kapcsolattartása szempontjából. Így a védővel történő személyes kapcsolattartásra a fogva tartó intézet hivatali idejében kerülhet sor.⁴⁹ Ez még önmagában rendben is lenne, ha a törvény megfelelően gondoskodna a kivételes helyzetek kezeléséről és a szabályokat az intézetek meg is tartanák.

Szó volt már arról, hogy hétvégén vagy ünnepnapon akkor sem lehet bejutni a fogvatartotthoz, ha a kényszerintézkedésre vonatkozó ülés időpontja ezt megkövetelné. A kiadati, átadási eljárások esetében (sem a Magyarországra hozott, sem az innen átszállítandó fogvatartottakra vonatkozóan) még szabály sincs, ami egyébként már a külföldi ügyvédek előtt is több mint kínos. Az ide átadott (kiadott) fogvatartott külföldi védője ugyanis folyamatos információval lát el bennünket, ők pontosan tudják még a repülőnek a járatszámát is, amivel a terheltet hozzák, mi pedig olykor napokig még visszaigazolni sem tudjuk, hogy az érintett meg is érkezett. Egy terhelt fogvatartásának a helyéről ugyanis a lehetetlennel egyenlő információt kapni.

érdemi költségkihatással nem járna, de „örök időktől fogva” változatlanul fennáll. Miközben a fogvatartottak tömegesen panaszozzák, hogy nem kapnak bent semmiféle feladatot, munkát, megmagyarázhatatlan, hogy minden ragad a kosztól. Ennek egy oka lehet: tudatosan fenntartani ezt az állapotot, hogy a mindenki minél kényelmetlenebbül érezze magát.

⁴⁶ A védő kötelezettségeit a Be. 50. §-a foglalja össze

⁴⁷ Be. 43. § (2) bekezdés c) pont

⁴⁸ Be. 43. § (3) bekezdés a) pont, Bvtv. 11. § (2) bekezdés, 394. § (1) bekezdés a) pont, 398. § (1) bekezdés

⁴⁹ Bvtv. 398. § (2) bekezdés

A büntetés-végrehajtási intézetek hivatali ideje általában a hétfőtől csütörtökig 7:30 – 16:00, míg pénteken 7:30 – 13:30 közötti időszakot jelenti. Azonban az egyes objektumok még ezt a rendelkezést sem tartják be. Az ún. „hivatali időt” parancsnoki intézkedések eleve lerövidítik, az úgynevezett „dolgozós” fogvatartottat csak dzsungelharc árán hozzák elő, a – kiszámíthatatlan időpontban megtartott – sétán lévőt pedig sehogyan nem hozzák be.⁵⁰ Ezen ugyan némileg enyhít az előzetes bejelentkezés lehetősége, de erre egyrészt csak egyes intézetekben van mód, másrészt a soron kívüli esetekben – amelyek éppen a fogvatartott érdekében szükségesek és nem ritkák – erre nincs lehetőség. Mindezekről természetesen szó nincs a törvényekben, és miért is lenne? Így tehát a bv. szokásjoga ismét csak a védelem terhére érvényesül, noha ilyen szimplifikált okokból nyilvánvalóan nem lenne korlátozható a védelemhez való jog tartalma. Ez sem nem szükséges, sem nem arányos, tehát alaptörvény-ellenes.

17.) A jogszabály szerint a védő a fogvatartottal a bv. szerv e célra kijelölt helyiségében beszélhet.⁵¹ Mivel azonban a kijelölt területek egy része alkalmatlan az érdemi diskurzusra, így az ügyvédi beszélők lefolytatása esetenként botrányos körülmények között – tartalmilag tehát tulajdonképpen nem – biztosított. A „beszélők” egy része egy légtérű, vagyis ahányan ott vannak, mindenki hallja és hallgatja a diskurzust – ha úgy adódik, akkor éppen a bűntárs is. (Ennyit arról, hogy mi is az értelme az aránytalanul sok előzetes letartóztatásnak.) Máshol furnérlemezekkel elválasztott fülkék vannak, ahol erősebb orgánumú védő kolléga mellett egyáltalán nem is lehet érteni a mostanra már „megerősített” plexin keresztül a fogvatartott kérdéseit vagy a védő válaszait. Fel sem merül a bv-ben, hogy egy tárgyalásra való felkészülés egyetlen normális módja az iratokkal, jogszabályokkal együtt való párbeszéd útján folytatott diskurzus, erre alkalmas terek – lényegében a Budapest Kozma utcai I-es objektumot kivéve nincsenek is.

Álságos az a hivatkozás, hogy ez a minden józan meggondolást nélkülöző elkülönítés a védő védelmét szolgálja.⁵² Egyrészt ezt a védők nem kérték soha, s ha esetenként szükséges is lehet, akkor sem a kivételhez kell alakítani a szabályt. Másrészt éppen az mutatja, hogy nincs szükség rá, hogy a normális érintkezést biztosító – meglehetősen nagy számú és jellemzően nem a legenyhébb bűncselekmények miatti fogvatartottat kezelő – intézetben sem történik soha semmilyen „rendkívüli” esemény.

⁵⁰ Megjegyzem, ha séta van vagy azzal csúszás van, hozzánk hasonlóan váraкоzik a nyomozó hatóság, nyomozási cselekmény elvégzése érdekében a helyszínen megjelent tagja is, mert ő sem „kapja meg” a fogvatartottat.

⁵¹ Beléptetési rendelet 6. § (3) bekezdés

⁵² Ennél már csak az volt álságosabb, amikor a Kozma utcai HSR körletben a fallal és plexivel elválasztott kétterű beszélő helyiségben a védőre is rázárták kívülről a vasajtót és csak „ordítózás” útján lehetett onnan kijutni. Számos helyen (OPCAT, CPT kifogásoltuk ezt a megoldást, míg végre megszűnt a személyi szabadság korlátozása.

Fogvatartotti oldalról nézve sem azt tekinti általánosnak a jogszabály, hogy eseti, kivételesen előforduló helyzetekre alkossanak generális, a normális érintkezést meggátoló helyi szabályokat. A Bvtv. is úgy fogalmaz – egyébiránt az elítélre vonatkoztatva – hogy amennyiben bv. intézet biztonsága indokolja, az elítélt biztonsági beszélőfülkében, vagy rácson keresztül beszélhet a látogatóval.⁵³ Az már megint nem legitim megoldás, hogy a biztonsági beszélőfülkék – és lényegében országosan is majdnem az összes ilyen – sok esetben még kevésbé alkalmasak a fogvatartottal történő kapcsolattartásra, tekintettel arra, hogy a vasmag plexi üvegen fúrt néhány lyukon át alig lehet hallani a másik oldalon ülő beszédét. A beépített telefonkészülékkel ellátott biztonsági beszélőfülkék jelenleg a bv számára még az új technológia kategóriájába tartoznak, ilyenek alig léteznek, s ha igen, akkor sem a védővel való érintkezésre tartják fenn, – leginkább csak filmforgatásra.

18.) Az utóbbi időkben a helyzet ezen a téren egységesen tovább romlott és folyamatosan romlik. Az egyes objektumokban ugyanis elkezdődött és általánossá kívánják tenni a kamerák felszerelését és üzemeltetését a beszélő helyiségben. Minthogy a védővel való érintkezés nem állhat ellenőrzés alatt, ez nyíltan törvénybe ütköző. A bv. erre előbb semmilyen magyarázatot nem adott, majd ezt is az ügyvédek védelmével próbálta magyarázni, és aztán a kamerák számával megsaporodtak a láthatólag nem egyeztetett, zavarosabbnál zavarosabb válaszok, tiltott tárgyak beadásáról, meg arról, hogy ez hangot nem is vesz. Ezek azonban még véletlenül sem állják meg a helyüket. A védők általános gyanúsítgatása elsősorban is visszautasítandó, másodsorban pedig objektíve sem lehet semmiféle igazságtartalma. Ezek a kamerák ugyanis ott jelentek meg, ahol plafontól asztalig olyan üvegfal vagy plexi van, ahol egyetlen egy szál A/4-es lapot lehet legfeljebb átadni, vagy még azt sem, s ahová a védő már eleve csak úgy juthat be, hogy motozás szintű átvizsgálással egybekötött átvilágítása megtörtént. Akkor mégis hol, hogyan, honnan, milyen tiltott tárgyat lehetne beadni – még ha lennének is eseti szabályszegők – a fogvatartottnak? Az pedig, hogy hangot vesznek-e a kamerák vagy sem, először is teljesen közömbös a nyílt törvénytértés szempontjából, másodsorban nincs is rá semmi okunk, hogy ezt elhiggyük – különösen nem úgy, hogy esetenként visszahallja a fogvatartott a személyzettől, amit a védője mondott neki (és csak neki) –, harmadszor pedig a szájról olvasást is rég feltalálták.

Ez az a pont, amikor ki kell jelenteni, ténylegesen felismerhető cél a bv. oldaláról a védő távoltartása az intézményektől és a védekezésre való felkészülés nyílt akadályozása, minél több konfliktushelyzet generálása az eljáró ügyvédek és az intézetek között – végső soron a fogva lévő terheltek terhére. Kísérlet, emberkísérlet ez a javából, a védelem jogának felszámolására!

⁵³ Bvtv. 177. § (3) bekezdés

19.) Az orwelli világot idéző bv-hálózat persze számos más tekintetben sem a törvénytiszteletéről híres. A védői munka elősegítését és a védekezésre való felkészülést lenne hivatott szolgálni az a lehetőség, hogy a védő a fogvatartottal való megbeszélésről készített feljegyzést vagy hangfelvételt a fogva tartó intézetből ellenőrzés nélkül kiviheti, ehhez pedig a hangfelvevő készüléket – a belépéskor történő bejelentés mellett – külön engedély nélkül beviheti az intézetbe.⁵⁴

A valóságban ez nem működik. A bv. ragaszkodik ahhoz, hogy ilyen eszközt legfeljebb külön engedéllyel lehessen bevinni, az ügymenet és az, hogy ha nem akarunk heteket várni az engedélyezési eljárás lefolytatására, ennek hogyan vehetjük elejét, lényegében kideríthetetlen.

A hangrögzítő berendezés kimondottan és kifejezetten a Bv. törvény általános engedélye alatt áll. Ha pedig valamit a törvény effektíve megenged, akkor ahhoz nem is kellhet semmiféle extra engedély.

A hangrögzítő berendezést a jogszabály nem írja körül, ennél fogva nincs is joga az egyes intézetnek válogatni, hogy erre a célra mit fogad el. Mégis megtiltják, hogy ez az erre alkalmas telefon vagy tablet legyen, noha ezek pontosan ilyen értelemben többfunkciós eszközök és feleslegessé teszik minden más eszköz tartását. Sajnálatos módon ezt a vitát a jogalkotó – a bv. ésszerűtlen, és a technika haladását figyelmen kívül hagyó – akként döntötte el, hogy az új Be. már kerek percc kimondja: „kizárólag hangfelvétel rögzítésére alkalmas technikai eszközt” vihet be a védő.

Ahogy azt már említettük, a belépési procedúra éppen azzal indul, hogy a telefont előbb kell kitenni, minthogy a nevünket megmondjuk. Megbízás felvételéhez pedig eleve „kár is” mindenre engedélyt kérni, a bv. szerint ugyanis a hangrögzítő berendezés használata „csak a védőt illeti meg, s ilyenkor mi még nem vagyunk védők”. Vagyis már az egyik legfontosabb ponton, a bűncselekmény meritumára és a védekezés irányának megvitatására is szolgáló tényvázlat felvételekor tudatosan kiüresítik a rendelkezés tartalmát.

Kérdés, hogy ha már a hangrögzítő berendezés ekkora kihívást jelent a bv. számára, milyen jövő vár a védelemhez való jogra az új Be. hatályba lépésétől kezdve, amikor jellemzően papír alapú iratai sem a védőknek, sem a terhelteknek nem lesznek. Azt a bv. még a mai, ritkaság számba menő esetben sem tudja (nem képes) biztosítani, hogy azok a terheltek, akik azt már DVD-n kapják meg, rendben megnézhessék az iratokat. A nagyon kevés, nagyon gyatra minőségű, nagyon lassú géppel ezt az igényt sem tudják kielégíteni. Nem kérdés, hogy amikor már mindenkit csak elektronikus formátumban illetnek meg az iratok, s a védők sem vihetnek be az ennek megismerésére alkalmas eszközt, akkor a bv. ezzel a hozzáállással sikeresen alá fogja ásni a tárgyalások megtarthatóságát. Mást ugyanis nem lehet tenni, mint minden tárgyalást annak bejelentésével kezdeni, hogy terhelte teljes körűen és alapvetően akadályozták a védekezésre való felkészülésben.

⁵⁴ Bvtv. 399. § (1) bekezdés; Beléptetési rendelet 6. § (2) bekezdés

Mielőtt eljutunk idáig, érdemes lenne talán megfontolni Király Tibor – más kontextusban fogant, de itt is irányadó – okfejtését: „Az elmúlt években helyenként tapasztalhatóak voltak olyan tendenciák, hogy a letartóztatott terhelt és a védő érintkezését a nyomozás során megakadályozzák. A gyakorlat ma már ezen az irányzaton igyekszik magát túltenni, és a törvény szavaival összhangban megengedi a terheltnek a védővel való érintkezését. Helyesen kezdik felismerni: az előzetes letartóztatásnak nem célja, hogy megfossza a terheltet a védelemtől, a védővel való érintkezés lehetőségétől.”⁵⁵ Ehhez csak annyit tehetünk hozzá, hogy a bv-nek pedig semmiféle felhatalmazása nincs arra, hogy a védelemhez való jog állapotát visszavigye az 1961-es esztendő megelőző időkbé.

További eljárások

20.) Ügyvédként eljárva nem csupán büntető ügyekben, vagy azok közeli rokoniában kell kapcsolatba lépni fogvatartottakkal. Értelemszerűen az egyéb ügyek eljárási szabályai nemigen tartalmaznak rendelkezéseket a büntetés-végrehajtással való kapcsolattartásra, így legfeljebb azokban az ügyekben elrendezett a kérdés, amelyek a fent jelzett kategóriákba belesznek, s ott sem mindig működőképes a dolog. A további eljárási törvényekben – megítélésünk szerint – nincs is szükség külön rendelkezésekre, a belépés, érintkezés, kapcsolattartás a szükséges mértékig elrendezhető lenne a Bvtv.-ben.

Hiába terjeszti ki ezek legtöbbször a Bvtv. a hivatalos minőségében kapcsolattartó fogalmát, mint azt fentiekben láthattuk, a Beléptetési rendelet azt lerontja, és pusztán a belépést engedélyezi ezen jogi képviselők részére. Mivel így gyakorlatilag semmilyen, a védőket megillető kedvezmény – ellenőrzés nélküli beszélő, korlátlan, egyeztetés nélküli belépés stb. – még elvben sem illeti meg ezeket az ügyvédeket, álljon itt néhány olyan eljárás, melyek tekintetében a normák, és különösen a bv. által támasztott elvárások olyan szintű akadályt gördítenek a fogvatartott, és az őt képviselő, vagy képviselni akaró ügyvéd elé, ami gyakorlatilag ellehetetleníti az ügyek normális vitelét, és így végső soron alapjogsértéshez vezet.

Ahogy arról volt szó, a körlevél egységesen a rendelkezési jogkör gyakorlójának pecsétjéhez és – tarthatatlan módon – aláírásához köti a belépést, s a fogvatartottal való érintkezést – ebben félreértelmezve még a rendeletet is. A gyakorlat most – intranszigiens módon, minden józan ésszel szemben – a körlevél betű szerinti értelmezését követi, amiből a jövőben csak további ügyek származnak majd. Ezek részben el is indultak, és nem is marad más esz-közünk, mint minden egyes esetben perelni itthon vagy külföldön.

⁵⁵ Király Tibor: i. m. 184-185. o

21.) Az EJEB-hez fordulás lehetőségét, azaz nemzetközi bírósághoz fordulás gyakorlását többféle módszerrel kívánják akadályozni.

Ezekben az ügyekben az ügyvéd egyéb védő-közeli fogvatartotti képviselőként jár el [Beléptetési rendelet. 1. § (2) bek. g) pontja], és bizonyosan soha nem is lesz Strasbourgból előre érkeztetett meghatalmazása, mert ilyet a Bíróság ügyrendje alapján nem adnak ki. Az pedig képtelenség, hogy akár csak a lehetősége! meglegyen a fogvatartott és képviselője ellenőrzéssel történő érintkezésnek, tekintve, hogy ezek a panaszok rendszeresen érintik a büntetés-végrehajtást is. Úgyszintén abszurdum, hogy ez ügyben összesen egyszer találkozunk a fogvatartottal, úgymond meghatalmazást aláíratni, és azt is önkényesen korlátozott időre szorítva (ld. 10 perces szabály).

Ez már csak azért is lehetetlen, mert a meghatalmazás magának a kötelező formátumban megadott kérelemnek a része, melyet a kérelmezői nyomtatvány 3. oldalán kell aláírni és aláíratatni. Vagyis előbb meg kell írni a kérelmet⁵⁶, majd azt kell a megfelelő helyen aláíratva meghatalmazással ellátni. Ebből is látható tehát, hogy a Rules of Court szabályai szerint a kettő csak együtt működik és nem létezik a külön meghatalmazás kategóriája.

Jelezzük, ha a belépést, a korlátlan idejű, ellenőrzés nélküli érintkezést a bv megakadályozza, az közvetlenül és önállóan, minden más panasztól függetlenül – többszörösen – az Egyezmény 6. cikkét sérti. Ennek bizonyítására álljon itt egy idézet konkrét strasbourgi ügyből: „(...) a terheltnek biztosítani kell, hogy igénybe vegye a jogi segítségnyújtáshoz kapcsolódó valamennyi szolgáltatást, az ügy megvitatását, a védelem megszervezését, a bizonyítékok beszerzése érdekében való eljárást, a felkészítést, a csüggedt állapotában való támogatást, valamint a fogvatartás körülményeinek ellenőrzését.” Ezek – akár törvényen alapuló – részleges vagy szisztematikus korlátozása önmagában elegendő a 6. cikk megsértésének megállapításához. (vö: összefoglalóan Dayanan c. Turkey arrêt du 13 octobre 2009, n 7377/03)

Nem tagadható meg a belépés és érintkezés azon az alapon sem – amire úgyszintén történt kísérlet – hogy van a terheltnek a hazai ügyet ellátó védője. A képviselő ellátását ez ugyanis formálissá tenné, mivel a védő/képviselő nem „mediátor” útján érintkezik a képviselt személlyel, vagy annak (a hazai meghatalmazottnak) beadványa/feljegyzése alapján látja el a feladatát. Ezzel a képviselő/védelem formális lenne.

Más esetekben a strasbourgi képviselővel megszaporodott védők „számát” kifogásolta a bv., noha ez már önmagában is nyílt egyezményesértés. Konkrétan ezt a helyzetet már eldöntötte az EJEB pl. Sakhnovskiy v. Russia judgment of 5 February 2009, no 21272/03. sz ügyben – már ha valakinek kétsége lett volna –, azaz a védők száma sem korlátozható, tevékenységi körük felosztása pedig nem a bv. kompetenciája.

⁵⁶ Az EJEB honlapján erről mindenki tájékozódhat, még a bv. is. Mint ahogyan arról is, hogy kifejezett intelem a nyomtatvány géppel való kitöltése. De ez is teljesen mindegy, a nyomtatványos formulán nem hiányozhat a meghatalmazotti aláírás, mert az önálló visszautasítási ok.

22.) További nemzetközi, vagy uniós eljárásokkal – EuB-hez, Bizottságoz, ENSZ bizottságához fordulás stb. – egyszerűen nem tud mit kezdeni a bv. rendszer.

Bár Luxemburg nem alapjogi bíróságot folytat, azt látni kell, hogy van keresetösségi lehetőség ehhez közeli alapon is. 2012. október 26-án ugyanis elfogadták az Európai Unió Alapjogi Chartáját, melynek 47-50. cikkei az Egyezmény 6. cikkének számos elemét – külön nevesítve a tisztességes eljárásból való jogot, védelemhez való jogot – uniós jogi védelemben is részesítik, s amely része lett az Unió Alapszerződésnek. Sértetté a bv.-ben is válhat bárki, konkrétan a bv. ügyintézés révén is, ahogyan sérülhetnek a tisztességes ügyintézéshez való jogai is, s ezek az esetek vonhatók Alapjogi Charta hatálya alá. Ezen ügyek nem beszélhetők meg 10 perces, ellenőrzött beszélő alatt és egészen biztosan nem egyszeri bejutást igényelnek. Ugyanakkor tisztességes védők ezeket a lehetőségeket büntető ügyben nem hagyhatja ki. Az viszont aligha minősül tisztességes eljárásnak, hogy az állami szervek, gyakorta maga a bv., mint szervezet által okozott jogsérelem miatti, nemzetközi vagy uniós szerv előtt érvényesítendő kérelmet az általa ellenőrzött beszélőn vitassa meg az ügyvéd a fogva lévővel.

23.) Külön kiemelendő az OLAF eljárása, aminek a vége könnyen lehet Magyarországon meginduló büntetőeljárás. Ezt a vizsgálatot soha nem természetes személy „ellen” rendelik el, így a kapott „igazoláson” soha nem fog szerepelni a fogvatartott neve, aki a cég ilyen-olyan alkalmazottja, vezetője, stb. volt, vagy a céggel kapcsolatban álló más cég tulajdonosaként akarják meghallgatni és nem is lesz Magyarországon „rendelkezési jogkör gyakorlója”. Azonban az érintettel ellenőrzött beszélőt folytatni, nagyjából az önfeljelentéssel lenne egyenlő. Csak megjegyzem, hogy az ellenőrzött beszélő célja itt már csak nyelvi korlátok miatt sem fog érvényesülni, minthogy ilyen esetekben a megbeszélendő dokumentumok angol nyelven vannak és szükségképpen így folyik az érintettel való megbeszélés is. (Ami persze újabb viták forrása.)

24.) A CPT, OPCAT tipikusan a fogvatartást érintő eljárásokat folytat, s hozzájuk bármely elítélt, fogvatartott fordulhat. Amint a strasbourgi gyakorlat azt megállapítja, védői jog a fogvatartás körülményeit ellenőrizni, s ez alapján a védő is közvetlenül kérheti az eljárás megindítását, de a fogvatartott is kezdeményezhet ügyvéd segítségével is. Ezekben az ügyekben előzetes meghatalmazás a dolog merituma miatt nem érkeztethető, viszont az is nonszensz, hogy nemzetközi vagy hazai emberi jogi szervezet eljárására vonatkozó kérelmet a bv. felügyelt beszélő ellenőrizze.

25.) Külön csoportot képeznek azok az ügyek (elsősorban külföldi állampolgárok esetén), amikor más állam igazságügyi hatóságához fordulás elkerülhetetlen, vagy a kiadatási jellegű eljárásban a NEBEK jár el.

A bv. már azt sem kedveli, ha kiadatási, átadási eljárásban nem a NEBEK által előre igazolt védőként járunk el, noha két okból is teljes képtelenség előre igazoltatni a meghatalmazásunkat. Azt sem tudjuk, el fogjuk-e vállalni az ügyet, amikor megkeresnek, a potenciális megbízó pedig még legjobb esetben is ilyenkor csak úton van hazafelé, illetve átszállításra

átmeneti intézetben „tárolják”. A NEBEK pedig bizonyosan nem fog „rendelkezési jogkör gyakorlójaként” előzetes igazolást adni például egy hozzátartozói megbízás alapján.

Ennél már csak az a gyanúsabb a bv. szemében, ha itt elítélte, de más ország állampolgára ügyében szeretnék a honos állam igazságügyi hatóságánál eljárni, pl. a büntetés átvétele érdekében, vagy a honos államban intézendő ügyek kapcsán, illetve harmadik állam igazságügyi hatósága előtt kívánjuk képviselni; adott esetben kintről kapott meghatalmazással, és nem ritkán a honos állam igazságügyi hatóságának kérését intézve. Hiába kapcsolódik ez szorosan a büntetőeljáráshoz, ezt a meghatalmazást nem lehet igazoltatni semelyik magyar büntető hatóságnál. Ilyen kéréseket tudomásul vesznek a bv.-nél.

26.) Bizonyos értelemben nem is csoda, ha az egyes intézetek értetlenkednek a fenti kategóriák miatt, hisz a jogalkotó még olyan hazai eljárásokat sem rendezett el, mint például az Alkotmánybíróság, vagy az Alapjogi Biztos előtti eljárás. Az ide benyújtandó panaszok, akár az ügyre, az eljárásra, akár a körülményekre vonatkoznak, nyilván alapos és részletes megbeszélést igényelnek, nem egyszeri, kutyafuttában történt megbeszélést. Az azonban nyilvánvalóan a jogi képtelenség tartománya, hogy ennek az eljárásnak a megindítása érdekében, bármelyik szakaszban úgymond a rendelkezési jogkör gyakorlójától kellene bármiféle engedély.

27.) Ugyanez igaz a nem hivatalból, hanem kérelemre induló büntetőeljárásokra. Az összbüntetésről, a perújításról, a felülvizsgálatról csak átgondoltan lehet dönteni, és közben semmiféle rendelkezési jogkör gyakorló nincs is, mert az eljárás még nincs megindítva. Ezért nem működik, hogy csak egyszer engedélyezik a belépést, csak meghatalmazás aláírása céljából és csak ellenőrzött beszélővel. Ugyanakkor itt védőként való eljárásról van szó, tehát az ügyvéd eljárása a Rendelet 6. § (1) bekezdése alá esik. Hasonlóképpen ez a minősége az ügyvédi eljárásnak egyes bv. eljárásokban: a feltételes szabadságra bocsátásban, a reintegrációs őrizetben, a fokozatváltásra, a fegyel mire irányuló ügyekben. Az itt beadandó kérelmek „következményesek”, minthogy nem megfelelő minőségük az alkalmazandó jogintézmény végleges meghíúsulásával is járhat. (Például a reintegrációs őrizetre irányuló kérelem terhelti oldalról mindössze egyszer nyújtható be.)

Az EJEB gyakorlata szerint: „A jogerős döntéssel az eljárás nem zárul le és a védelemhez való jog nem veszíti érvényét. Jogkövetkezmény súlya alapján az „utólagos” ügyek büntető ügynek minősülnek, ezért azokra a védelemhez való jog teljes körűen kiterjed.” (Összefoglalón, pl. Ezech and Connors v. The United Kingdom, judgment of 15 July 2002, nos 39665 and 40086/98) Akkor tehát az új védőnek teljes körű, korlátozhatatlan – védői – jogai vannak és részvétele nem korlátozható.

28.) Végezetül kénytelenek vagyunk megemlíteni, hogy akár az előzetes fogvatartással, akár elítéltetéssel a terhelt nem válik a büntetés-végrehajtás tárgyává és emberi méltóságát, társadalmi, szociális kötöttségeit a bv.-nek is tiszteletben kell tartania. Számos olyan ügy, eljárás van a terhelték életében is, ami nem büntetőeljárás, de ügyvéd közreműködését ki-

vánja és mindenki érdekében a bv-nek nem azon kellene mesterkednie, hogy ezek intézése ellehetetlenüljön, ellenkezőleg: hogy ezek megoldódjanak. Megoldatlanságuk ugyanis mindenkinek káros.

Ilyenek például egyes cégügyek, ahol a cégvezető büntetőeljárás alá vonása még nem indokolja, hogy a cég felszámolás alá kerüljön, hogy szerződéseit ne teljesítse, vagy hogy a dolgozói ne kapjanak fizetést. Külön instanciázásra van ahhoz szükség, hogy ilyen esetben a cég érdekében eljáró ügyvéd kapcsolatba kerülhessen az eljárás alatt állóval. A bv. a körültekintés legnagyobb hiányáról téve tanúbizonyságot eleve úgy véli ezt megoldhatónak, hogy a terhelt védője járjon el ezekben az ügyekben. Ezzel leginkább csak két probléma van: lehet, hogy nem is járhat el, mert a jogi személy ellen is folyik vagy indulhat eljárás, s akkor azonnal érdekellentét esete áll fen, így az Üttv. alapján is tilos a közreműködés; vagy mert – a cégügyekhez való hozzáértés hiányában – alkalmatlan a feladatra, ami szintűgy az Üttv. felelősségi körébe tartozó kategória.

Hasonlóképpen megoldandók lennének, de pillanatnyilag megoldhatatlanok a MÁK, NAV és hasonló szervek előtt folyamatban lévő ügyek, ahol éppen azért van szükség ügyvéd eljárására, hogy ne induljanak további eljárások. Úgyszintén ügyvéd eljárását igénylik a banki, közjegyzői vagy végrehajtoi ügyek, ahol a védőként eljáró személy szinte mindig az érdekellentét vagy egyéb okból való összeférhetetlenség bélyegét viseli magán, s ekként bizonyosan nem járhat el. A terhelt nincs megfosztva továbbá a tulajdonáról való rendelkezéstől sem – ami szintűgy az alaptörvény védelme alatt álló alapjog – s ennek keretében a társadalmi kötöttségeivel érintett tulajdonról való rendelkezés korlátlanul megilleti. A bekövetkezett károkért pedig, ha bármilyen intézkedés, rendelkezés elmaradása a bv. tilalmak következménye, a bv. kártérítés jogcímén perelhető.

A negatív – mármint a bv. oldaláról negatív – példák, átgondolatlan rendelkezések sora végeláthatatlanul folytatható lenne, ugyanis naponta jön valami újabb korlátozás, tilalom, jogszabály át- vagy félreértelmezés. Sőt már tulajdonképpen nem is csinálnak titkot belőle, hogy nem érdekli az intézeteket a jogszabály, azt csinálnak, amit kedvük tartja. Mintha csak tesztelnék, hogy a szabályszegések milyen esetekben nem járnak következménnyel, az önkény meddig fokozható. Pedig élhetnénk akár békében, a jogot és az ésszerűség szabályait követő, egymás munkavégzését támogató megoldások mentén, ahogyan erre már volt példa korábbi időszakban.

Annak megítélése, hogy kinek az érdeke a feszültség gerjesztése, a védői, jogi képviselői munka ellehetetlenítése – kinek kinek a saját megítélésére bízattatik.